

Predmet, cilj, značaj i razvoj psihologije kao nauke

Cilj

Sagledavanje pojma, predmeta, cilja, značaja i razvoja psihologije kao nauke.

Nastavna pitanja

- Pojam, predmet i cilj psihologije.
- Značaj psihologije.
- Razvoj psihologije kao nauke
- Opšte psihološke metode i postupci.

Pojam, predmet i cilj psihologije

PSIHOLOGIJA – po svom etimološkom značenju je nuka o duši (na grčkom "psyha" = duša, "logos" = nauka), o duševnom životu, o psihi ili psihičkom životu.

Predmet psihologije = čovek i njegovo ponašanje.

Osnovni cilj psihologije = da pomogne ljudima da kvalitetnije žive (neophodno poznavanje psihologije čoveka – njegovog odrastanja, formiranja, njegovog psiho – socijalnog profila).

Značaj psihologije

Teorijski zadatak psihologije je da omogući upoznavanje oblika, nivoa, karakteristika i zakonitosti psihičkog života.

Stav brojnih psihologa (teorijski) je da psihologija treba da odgovori na tri bitna pitanja:

- "Šta?" Ona treba da omogući čoveku da što potpunije uoči, objasni i opiše psihičke pojave;
- "Kako?" Treba da objasni kako se odvijaju psihički procesi i kako se formiraju psihičke osobine;
- "Zašto?" Treba da otkriva uzroke pojedinih psihičkih pojava, predvidi i usmerava postupke i delatnosti ljudi;

Značaj psihologije

Praktični zadatak psihologije je u primenjivanju rezultata psiholoških istraživanja radi što uspešnijeg obavljanja različitih ljudskih delatnosti:

- Uspešnije organizovanje rada u industriji;
- U školi;
- U vojsci i policiji;
- Za zaštitu mentalnog zdravlja;
- Otklanjanju psihičkih smetnji ljudi koje im otežavaju lični i kolektivni život i njegove funkcije.

Razvoj psihologije kao nauke

Interes za psihologiju star je koliko i ljudsko društvo – čovek je oduvek želio da upozna ljude oko sebe, da sazna šta oni misle, žele i nameravaju (od toga je zavisio njegov kvalitet življenja a često i opstanak).

Psihologija je kao samostalna nauka relativno mlada – stara je nešto preko sto godina.

Herman Ebbinghaus:

»Psihologija ima dugu prošlost a kratku istoriju«

Razvoj psihologije kao nauke

Istorijski koreni psihologije potiču iz filozofije – do druge polovine XIX veka bila je deo filozofije kojom su objašnjavane neke filozofske postavke.

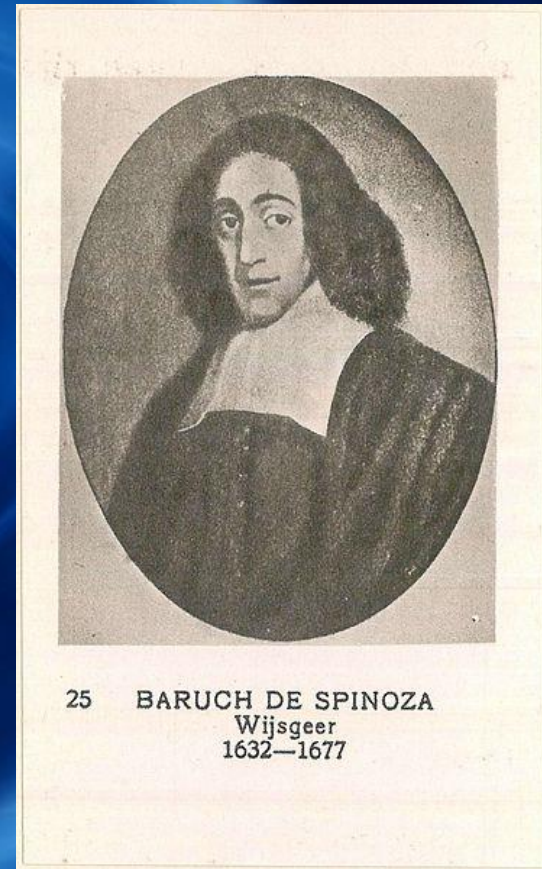
Za razvoj psihologije kao nauke značajan uticaj imali su filozofski pravci »racionalizam« (ističe se razum u traženju istine) i »empirizam« (stavovi zasnovani na činjenicama i iskustvima).

Razvoj psihologije kao nauke

Racionalisti:

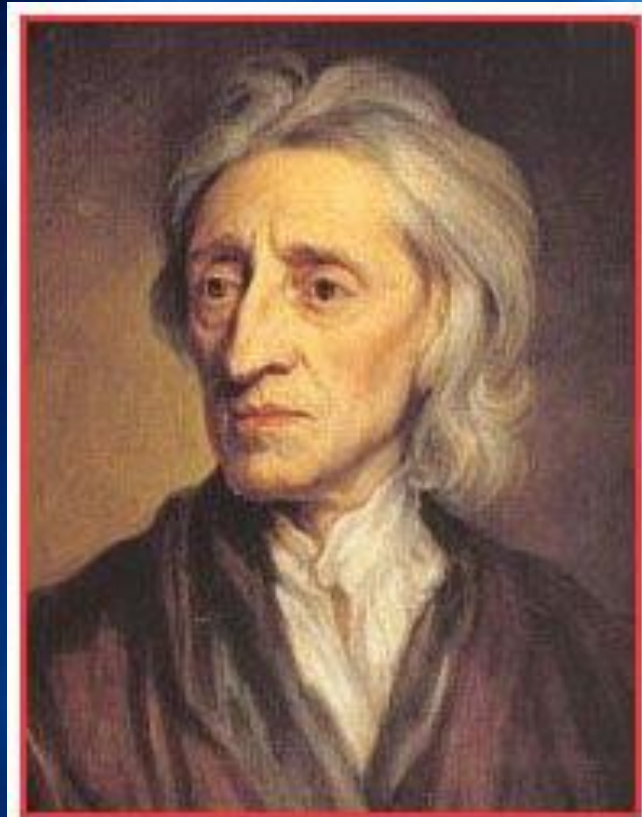
"Cogito ergo sum"

"Deus sive Natura"

Razvoj psihologije kao nauke

Empiristi:

JOHN LOCKE [1632-1704]

“tabula rasa”

Razvoj psihologije kao nauke

Sredinom XIX veka pojedini naučnici (fizičari i fiziolozi) počinju da ispituju i psihološke pojave – kao što su do tada ispitivane i pojave iz oblasti fizike, hemije i fiziologije.

Filozofi Weber i Fehner ispituju "draži" i "osjete" i njihovu povezanost.

Helmholtz, Sečenov, Galton i veliki broj drugih istraživača pristupaju sistematskom i eksperimentalnom istraživanju psiholoških problema.

Posebnu zaslugu za razvoj psihologije kao nauke imao je nemački filozof **Wilhelm Wundt** (1832 – 1920) koji se smatra "ocem moderne psihologije".

Razvoj psihologije kao nauke

WILHELM WUNDT

Početak formiranja psihologije kao nauke vezuje se za pojavu Wundt – ove knjige "Principi filozofske psihologije" (1873) u kojoj je definisao predmet i metode istraživanja i osnivanja Prve psihološke laboratoriju u Lajpcigu 1879. godine (tzv. Prve laboratorije ljudske duše).

Razvoj psihologije kao nauke

U okviru psihologije razvile su se posebne naučne discipline (grane psihologije) za izučavanje pojedinih grupa psihičkih pojava u različitim okolnostima:

- Opšta psihologija;
- Razvojna psihologija ili psihologija detinjstva i mladosti;
- Socijalna psihologija;
- Psihometrija;
- Komparativna psihologija;
- Pedagoška psihologija;

Razvoj psihologije kao nauke

- Industrijska psihologija ili psihologija rada;
- Klinička psihologija;
- Mentalna higijena;
- Psihijatrija;
- Psihopatologija;
- Socijalna patologija;
- Policijska psihologija;
- Forenzička (sudska, kriminalistička) psihologija;
- Maloljetnička delikvencija;

Razvoj psihologije kao nauke

- *Psihologija saobraćaja;*
- Poslovna psihologija;
- Medicinska psihologija;
- Vojna psihologija;
- Ratna psihologija;
- Psihologija sporta;

Psihologija i njena primena je u stalnoj ekspanziji čime se stvara osnova za nove psihološke discipline.

Opšte psihološke metode i postupci

Metoda = opšti način organizovanja istraživanja nekog problema koji se želi ispitati.

Cilj svakog istraživanja je da se utvrdi veza, odnosno uzročni odnosi između varijabli koje se ispituju.

Varijabla (promenljiva) predstavlja svaku karakteristiku koja se može menjati i meriti.

Varijabla koja se želi objasniti naziva se "zavisnom varijablom" (npr. bezbednost saobraćaja*).

Varijabla za koju se očekuje da će objasniti promene zavisne varijable, naziva se "nezavisnom varijablom" (npr. broj, vrste i posledice saobraćajnih nezgoda*).

Opšte psihološke metode i postupci

Opšte (osnovne) metode u psihologiji mogu se razvrstati na:

- Eksperimentalne metode;
- Posmatranje (sistematsko neeksperimentalno istraživanje);
- Samoposmatranje (introspekcija).

Opšte psihološke metode i postupci

"Eksperimentalne metode"

- Namerno se i sistematski menjaju nezavisne varijable i mere se promene zavisne varijable, kako bi se potvrdili uslovi pod kojima se neka pojava javlja.
- Eksperimentator kontroliše uslove kako bi ograničio uticaj spoljnih varijabli i time osigurao da su promene nezavisne varijable jedine promene koje imaju uticaja na zavisnu varijablu.

Opšte psihološke metode i postupci

Ekperimentalne metode se dele na:

- **Laboratorijski eksperiment** – veštačka, kontrolisana sredina u kojoj eksperimentator manipuliše nezavisnim varijablama i meri zavisne varijable (npr. na trenažeru);
- **Eksperiment na terenu** – manipuliše se nezavisnim varijablama, a mere se promene zavisne varijable u normalnom okruženju (npr. na poligonu);
- **Prirodni eksperiment** – eksperimentator koristi postojeće razlike u nivoima nezavisne varijable, a zatim meri zavisnu varijablu u svakom od pojedinačnih uslova (npr. u saobraćaju)

Opšte psihološke metode i postupci

"Posmatranje" (sistematsko neeksperimentalno istraživanje) – o uzrocima i uslovima javljanja neke pojave zaključuje se na osnovu posmatranja i analize povezanosti proučavane pojave s nekim drugim pojavama, a pritom nema namernog manipulisanja uslovima. Ova vrsta posmatranja treba da se obavlja:

- Sa ciljem – predmet i svrha posmatranja moraju da budu određeni;
- Sa planom – prema utvrđenom postupku koji će se primeniti;

Opšte psihološke metode i postupci

- Sistematski – registrovati sve što je značajno;
- Kontrolisano – voditi računa o uslovima pod kojima se pojava posmatra;
- Objektivno – registrovanje pojave se jasno razgraničava od objašnjenja i tumačenja na osnovu predubeđenja i želja.

Opšte psihološke metode i postupci

"Samoposmatranje" (introspekcija) – zasniva se na analizi sopstvenog iskustva.

Proučavanje psihičkih pojava započelo je upravo ovom metodom;

Introspekcijom su obuhvaćeni unutrašnji doživljaji kao što su misli, želje, emocije i slično;

Mnoge tehnike psihološkog istraživanja zasnovane su delimično ili potpuno na introspektivnim podacima (odgovori u testovima, upitnicima, skalama procene...).

Opšte psihološke metode i postupci

Zamerke introspekciji:

- Pristrasnost (subjektivnost) podataka;
- Ispitanici često sebe ne poznaju dovoljno, pa uprkos trudu da opišu svoje unutrašnje doživljaje, ne uspevaju sasvim u tome;
- Neki psihički doživljaji poput emocija, menjaju se prilikom introspekcije ili joj izmiču;
- Ispitanici mogu da daju socijalno poželjne odgovore, u želji da ulepšaju sliku o sebi ili da nešto prećute.

Literatura

- Milić, A., Saobraćajna psihologija, Univerzitet u istočnom Sarajevu, Saobraćajno – tehnički fakultet Doboј, 2007.
- Priručnik za licenciranje kadrova u procesu osposobljavanja kandidata za vozače, Agencija za bezbednost saobraćaja, Beograd, 2013.